

УДК 811.161.2'282.3(477.8)

<https://doi.org/10.29038/2304-9383.2025-39.hro>

Юрій Громик, Андрій Яворський

**Підляська мова чи північноукраїнський діалект: вокалізм
(на матеріалі книги Галини Максимюк «Słowa na wiêtrovi»)**

Актуальність теми дослідження пов'язана з потребою осмислити й оцінити проєкт підляської літературної мікромови.

Матеріал дослідження – книга прози Галини Максимюк «Słowa na wiêtrovi» (2022). Авторка зауважила, що тексти написано підляською мовою, а складено спеціальною графікою, в основі якої – літери польського алфавіту; до них додано *č, š, ž, ô, ê*.

Мета дослідження – осмислити статус підляської літературної мікромови на матеріалі книги Галини Максимюк.

Методи й методики. Дослідження фактичного матеріалу проведене в аспекті синхронії методом лінгвістичного опису із властивими йому прийомами зовнішньої та внутрішньої інтерпретацій; частково використано прийоми внутрішньої та зовнішньої реконструкцій.

Наукова новизна. Визначено корпус підляських явищ на рівні вокалізму; систематизовано й прокоментовано їх із погляду походження. Осмислено статус підляських говірок як органічної частини північноукраїнського ареалу.

Висновки. Галина Максимюк створила такий художній текст, який цілком орієнтований на говіркове мовлення. Її твори настільки точно віддзеркалюють особливості підляського вокалізму, що можуть бути визнані цінними й перспективними діалектографічними джерелами. Водночас кваліфікація цього локального літературно-мовного стандарту як окремої східнослов'янської мови викликає сумніви.

Більшість відзначених фонетичних явищ має відповідники в інших поліських ареалах. Наголошений вокалізм на Підляшші включає 8 фонем, ненаголошений – 6; подібний склад наголошеного вокалізму мають деякі інші північноукраїнські говірки, зокрема східнополіські. За специфікою системи вокалізму Підляшшя – органічна частина північноукраїнського ареалу, яка в умовах ізольованості від решти українського мовного простору зберегла архаїчні фонетичні явища або проміжні ланки в розвитку українських звукових процесів.

Отже, підляська мова («*rudlaśka mowa*») – це не окрема східнослов'янська мова, а спроба створити локальний літературно-мовний стандарт (слов'янську мікромову) на основі підляської говірки, яка за фактами системи вокалізму належить до північного наріччя української мови.

Ключові слова: мікрмова, літературна мова, Підляшшя, підляська мова, підляський діалект, північноукраїнський діалект, вокалізм.

Вступ

Актуальність теми дослідження пов'язана з потребою осмислити проєкт створення підляської літературної мікрмови, який зреалізовано, наприклад, у книгах письменниці з Підляшшя (Республіка Польща) Галини Максимюк.

Матеріал дослідження – збірка прозових творів Галини Максимюк «Słowa na wiêtrovi» (2022). Тексти, як стверджує авторка, написано підляською мовою («*puḍlaśkoju mowoju*»), а складено специфічною, почасти суперечливою графікою, базованою на латинці. В основі графічної системи – літери польського алфавіту, зокрема м'яку вимову приголосних перед усіма голосними, крім [i], передавано через диграфи на зразок *ie*, *ia*, *io*, *iu*, *iê*, *iô*, тобто склад *sie* – фонетично [с'е], а *se* – [се], *nie* – [н'е], а *ne* – [не] і под.; м'яку вимову приголосних перед іншим консонантом або в кінці слова позначувано польськими літерами *ń* – [н'], *ć* – [ц'], *ś* – [с'], *ź* – [з'] або через використання апострофа після графеми: *t'* – [т'], *d'* – [д']; літеру *l* використовувано як [л'], *ł* – [л], *ch* – [х], *h* – [г], *g* – [г], *v* – [в]; додано також графеми *č*, *š*, *ž* на позначення шиплячих приголосних [ч], [ш], [ж], а *ô*, *ê* – специфічних підляських дифтонгів.

Мета дослідження – осмислити статус твореного Галиною Максимюк літературно-мовного стандарту. Реалізація цієї мети передбачає спершу виконання таких завдань: з'ясувати особливості використання підляської говірки в прозових текстах авторки, сформувати корпус локальних явищ на рівні вокалізму та систематизувати і прокоментувати їх за походженням.

Методи й методики

Дослідження фактичного матеріалу проведене в аспекті синхронії методом лінгвістичного опису із властивими йому прийомами зовнішньої (діалектні явища фонетичного рівня досліджено у зв'язку з елементами інших мовних рівнів) та внутрішньої (для інвентаризації, диференціації та класифікації лінгвальних елементів) інтерпретацій. Частково використано прийоми внутрішньої та зовнішньої реконструкцій (залучення матеріалу різної давності та споріднених мов із метою з'ясувати походження поліських фонетичних варіантів).

Виклад основного матеріалу

У всьому поліському ареалі рефлексія **o* в новозакритих складах залежить від наголосу і полягає в заступленні давнього голосного новими звуками – дифтонгами чи монофтонгами, але не [i]. Власне це явище спостережено й у підляських говірках, а Галина Максимюк актуалізує його в прозових текстах.

Відповідно до етимологічного **o* в наголошених новозакритих складах авторка використала графему *ô*, а в додатку «*Jak czytamy alfabet podlaski*» потрактувала її як дифтонг, який «*czytamy zaczynając od **u** i szybko przechodząc do **o***», очевидно, [yô]: *vbôk*, *hôrko* (Maksymiuk, 2022: 7), *vôn*, *naskrôż*, *pohôrşalo*, *tôlko* (Maksymiuk, 2022: 8), *spokôjno* (Maksymiuk, 2022: 9), *skônčyłasie* (Maksymiuk, 2022: 11), *kôlko* ‘скільки’ (Maksymiuk, 2022: 12), *rôk* (Maksymiuk, 2022: 12), *pôt* (Maksymiuk, 2022: 13), *tôk* (Maksymiuk, 2022: 14), *vôn môh* (Maksymiuk, 2022: 19), *ne bôjsie* (Maksymiuk, 2022: 19), *nôč* (Maksymiuk, 2022: 19), *nevôlnicia* (Maksymiuk, 2022: 20), *bôlş* (Maksymiuk, 2022: 23), *lôżko* (Maksymiuk, 2022: 27), *pochorôşcala* (Maksymiuk, 2022: 35), *rôv*, *plôt* (Maksymiuk, 2022: 40), *zlôst’* (Maksymiuk, 2022: 91), *zlôsno* (Maksymiuk, 2022: 20), *spokôjny* (Maksymiuk, 2022: 22), *hrôş* (Maksymiuk, 2022: 99), *rozvôd* (Maksymiuk, 2022: 59), *môcno* (Maksymiuk, 2022: 72), *povorôt* (Maksymiuk, 2022: 65), *Bôh* (Maksymiuk, 2022: 36), *Pôlşca* (Maksymiuk, 2022: 41), *samohônki* (Maksymiuk, 2022: 34) та ін. Дифтонг на місці наголошеного **o* в новозакритих складах спостережено і в іменних закінченнях, зокрема *-*ovъ* родового відмінка множини іменників: *dilôv* (Maksymiuk, 2022: 8), *synôv* (Maksymiuk, 2022: 10), *svojakôv* (Maksymiuk, 2022: 9), *zo stolôv* (Maksymiuk, 2022: 10), *do bat’kôv* (Maksymiuk, 2022: 65), *časôv* (Maksymiuk, 2022: 67), *babôv* (Maksymiuk, 2022: 79), *z diad’kôv* (Maksymiuk, 2022: 106), *kułakôv* (Maksymiuk, 2022: 115), *z Chrabołôv* (Maksymiuk, 2022: 126), *za cumôv* (Maksymiuk, 2022: 128); *-*ou* місцевого відмінка прикметників жіночого роду: *na polovôj dorôżci* (Maksymiuk, 2022: 38), *u odnôj soročci* (Maksymiuk, 2022: 42), *na odnôj šćociê* (Maksymiuk, 2022: 47), *u odnôj mohili* (Maksymiuk, 2022: 69); *-*omъ* місцевого відмінка родових займенників чоловічого та середнього родів: *zależało na tôm* (Maksymiuk, 2022: 223), *v tôm snovi* (Maksymiuk, 2022: 111), *na tôm pudvôrkov* (Maksymiuk, 2022: 112), *po jakômś časi* (Maksymiuk, 2022: 116). Схоже явище зауважено й у словосполученні *nahrôb hôla* ‘нагріб гілля’ (Maksymiuk, 2022: 41) в

структурі іменникової словоформи, де перший склад перестав бути закритим тільки після стягнення подовженого консонанта; водночас у випадку *zbože* (Maksymiuk, 2022: 11), де відбувся той самий процес, авторка написанням *o* вказує монофтонгічний рефлекс.

Із підляської говірки взято й ті нечисленні випадки, де дифтонг на місці наголошеного **o* з'явився у відкритому складі через дію аналогії: *mnôho* (Maksymiuk, 2022: 10), *nemnôho* (Maksymiuk, 2022: 159), *zamnôho* (Maksymiuk, 2022: 22), *fôru* (Maksymiuk, 2022: 50), *puđvôrok* (Maksymiuk, 2022: 35), *sportôveć* (Maksymiuk, 2022: 200), *vôsim* (Maksymiuk, 2022: 149), *zo skôry* (Maksymiuk, 2022: 26).

У варіанті *posli* (Maksymiuk, 2022: 9) наявність наголошеного **o* з історичного погляду закономірна, бо звукова структура давнього **poslě* не включала зредукованого, який би зазнав занепаду.

У ненаголошеній позиції відповідно до **o* монофтонгічний рефлекс [o] відображено в початкових неприкритих новозакритих складах: *okno* (Maksymiuk, 2022: 39), *oknom* (Maksymiuk, 2022: 59), *ovsa* (Maksymiuk, 2022: 98); у суфіксі **-ость*: *mołodost'* (Maksymiuk, 2022: 72), *starost'* (Maksymiuk, 2022: 83), *spravedlivost'* (Maksymiuk, 2022: 88); у некінцевих післянаголошених складах: *żałosno* (Maksymiuk, 2022: 10).

Натомість монофтонг [y] позначено в початкових прикритих новозакритих переднаголошених складах: *kunčali* (Maksymiuk, 2022: 61), *kunciovi* (Maksymiuk, 2022: 97), *kuncia vujny* (Maksymiuk, 2022: 42), *vujna* (Maksymiuk, 2022: 41), *vujnoju* (Maksymiuk, 2022: 64), *puzniěj* (Maksymiuk, 2022: 53), *drubneńki* (Maksymiuk, 2022: 10), *drubneńka* (Maksymiuk, 2022: 48), *Ruzdvo* (Maksymiuk, 2022: 48), *Ruzdvom* (Maksymiuk, 2022: 99), *po Ruzdviê* (Maksymiuk, 2022: 13), *puvtora* (Maksymiuk, 2022: 41), *spudniciu* (Maksymiuk, 2022: 99), *rumneńki* (Maksymiuk, 2022: 111), *tucniějşy* (Maksymiuk, 2022: 125), так само *puv siola* (Maksymiuk, 2022: 32), де перший іменник виступає проклітикою; у післянаголошених кінцевих складах (за винятком суфікса **-ость*): *robič* (Maksymiuk, 2022: 19), *paniuch* (Maksymiuk, 2022: 24), *potum* (Maksymiuk, 2022: 8), *spokuj* (Maksymiuk, 2022: 28), зокрема в закінченнях **-овъ* родового відмінка множини іменників: *vnukuv* (Maksymiuk, 2022: 10), *kavaliêruv* (Maksymiuk, 2022: 11), *manatkuv* (Maksymiuk, 2022: 27), *metruv* (Maksymiuk, 2022: 38), *rokuv* (Maksymiuk, 2022: 64), *zahovoruv* (Maksymiuk, 2022: 49), *krokuв* (Maksymiuk, 2022: 71), **-ou* місцевого та давального відмінків прикметників жіночого роду і співвідносних із ними займенників: *na*

Sońčynuj hołoviê, na perepočaluj podušci (Maksymiuk, 2022: 7), *v druhuj zahorodi* (Maksymiuk, 2022: 25), *u połotnianuj rubašci* (Maksymiuk, 2022: 21), *v derevjanej skryni zbituj* (Maksymiuk, 2022: 32), *u jasneńkum płatijovi* (Maksymiuk, 2022: 33), *po Prečystuj* (Maksymiuk, 2022: 22), *kažnuj diêvchyni* (Maksymiuk, 2022: 49), *-омь місцевого відмінка прикметників чоловічого та середнього родів і співвідносних із ними займенників: *pry dionnum sviêtli* (Maksymiuk, 2022: 150), *na vyslanum zelezniakovi* (Maksymiuk, 2022: 8), *na neveličkum občasikovi* (Maksymiuk, 2022: 26), *v zelonom płatijovi* (Maksymiuk, 2022: 56), *na samum diêli* (Maksymiuk, 2022: 16), *na samum pudvôrkovu* (Maksymiuk, 2022: 112), *u ktorum kormila* (Maksymiuk, 2022: 7), *v siêtum roci* (Maksymiuk, 2022: 31). Рефлекс [y] представлено також у словоформі *bat'kuvščynu* (Maksymiuk, 2022: 24), де проблемно визначити місце наголосу.

Із підляської говірки авторка перейняла й структури з монофтонгом [y] в ненаголошених відкритих складах як результатом аналогії: *kuneć* (Maksymiuk, 2022: 13), *nakuneć* (Maksymiuk, 2022: 87), *mnuhovato* (Maksymiuk, 2022: 156), *vusimnadcet'* (Maksymiuk, 2022: 32).

Галина Максимюк відобразила специфіку рефлексії в підляському ареалі давнього *o, а також зредукованого *ъ і в структурі прийменників та префіксів. Скажімо, маніфестовано новий [o] на місці *ъ у *съ(-), *въ перед збігом приголосних, а також у *въз-перед приголосним: *zo strachu* (Maksymiuk, 2022: 34), *zo švagrom* (Maksymiuk, 2022: 8), *zo stolôv* (Maksymiuk, 2022: 10), *zo skôry* (Maksymiuk, 2022: 26), *zo mnoju* (Maksymiuk, 2022: 11), *zo svojim* (Maksymiuk, 2022: 57), *zopchnuv* (Maksymiuk, 2022: 15), *zobrała* (Maksymiuk, 2022: 27), *zohryšyły* (Maksymiuk, 2022: 37), *vo vsiôm* (Maksymiuk, 2022: 11), *voźmeš* (Maksymiuk, 2022: 57), *voźmu* (Maksymiuk, 2022: 64).

В *одъ(-) послідовно простежено монофтонг [o] як вияв ненаголошеного *o в новозакритому складі: *odpuskała* (Maksymiuk, 2022: 8), *odčyniati* (Maksymiuk, 2022: 10), *odčuwała* (Maksymiuk, 2022: 21), *odkôl* (Maksymiuk, 2022: 25), *odrodila* (Maksymiuk, 2022: 34), *od płachu*, *od dobytku* (Maksymiuk, 2022: 7), *od poviêtra* (Maksymiuk, 2022: 61). Те саме явище – у префіксі *до- в словоформі *dojšło* (Maksymiuk, 2022: 223). Збережено [o] з *o й у словоформі *doznatisie* (Maksymiuk, 2022: 76): у наступному складі ніколи не було зредукованого, занепад якого міг би спровокувати зміну *o.

Префікси **одъ-*, **объ-* переважно перед збігом приголосних, часом і перед одиничним консонантом виявлено у фонетичних варіантах *одо-*, *обо-*, де в першому – відкритому – складі [o] з **o*, а в другому складі [o] з **ъ*: *odohrêlasie* (Maksymiuk, 2022: 63), *odovjôv* (Maksymiuk, 2022: 150), *obopersie* (Maksymiuk, 2022: 67), *oboperłasie* (Maksymiuk, 2022: 121), *oboperła* (Maksymiuk, 2022: 71), *obokrali* (Maksymiuk, 2022: 156). Варіанти ж префікса **объ-* у словоформах *obôjdetsie* (Maksymiuk, 2022: 24), *obumliêła* (Maksymiuk, 2022: 91), *obujštosie* (Maksymiuk, 2022: 209) фіксують появу відповідно наголошеного дифтонга чи ненаголошеного монофтонга [y] на місці нового [o] з **ъ* через дію аналогії до рефлексів **o* в новозакритих складах. Подібно розвинувся той самий [y] й у структурі префікса **въ*: *vujšła* (Maksymiuk, 2022: 9), *vujšov* (Maksymiuk, 2022: 15).

У префіксі та прийменнику **нод(-)* помічено різні рефлекси **o* залежно від наголосу, зокрема дифтонг у наголошеній позиції: *rôdbihom* (Maksymiuk, 2022: 61), монофтонг [y] – в ненаголошеній: *pudjiêchav* (Maksymiuk, 2022: 11), *pudliêtkom* (Maksymiuk, 2022: 12), *pudhresti* (Maksymiuk, 2022: 13), *pudvôrok* (Maksymiuk, 2022: 15), *pudniała* (Maksymiuk, 2022: 15), *pudnime* (Maksymiuk, 2022: 16), *pudhinalisie* (Maksymiuk, 2022: 23), *pudstryhła* (Maksymiuk, 2022: 33), *pudbihav* (Maksymiuk, 2022: 39), *pud kuneć* (Maksymiuk, 2022: 34), *pud joju* (Maksymiuk, 2022: 23), *pud oseń* (Maksymiuk, 2022: 28), *z-pud łoba* (Maksymiuk, 2022: 47), *z-pud jijiê* (Maksymiuk, 2022: 7). Той самий вияв ненаголошеного **o* в новозакритому складі позначено й у структурі префікса **no-*: *puijšli* (Maksymiuk, 2022: 10), *puijšła* (Maksymiuk, 2022: 13), *puijti* (Maksymiuk, 2022: 33), а за аналогією – також у *puznaje* (Maksymiuk, 2022: 37), де в наступному складі не було зредукованого, який би спровокував якісну зміну **o*.

Префікс і прийменник **нодъ(-)* перед збігом приголосних зауважено ще й у варіанті *пудо(-)*, де в першому – відкритому – складі **o* представлено рефлексом [y], який спричинений аналогією до ненаголошеного новозакритого складу, а [o] в другому складі – новий, з **ъ*: *pudozrywała* (Maksymiuk, 2022: 36), *pudovjôz* (Maksymiuk, 2022: 102), *pudo mnoju* (Maksymiuk, 2022: 73).

У структурі *pudymati* (Maksymiuk, 2022: 122) [и] в другому складі виник через злиття кінцевого зредукованого префікса **нодъ-* та початкового голосного кореневої морфеми **імати*; пор. також словоформу *pudute* (Maksymiuk, 2022: 63). Мабуть, за аналогією до цього явища з'явився [и] на місці **ъ* у фонетичних

варіантах префіксів *одъ-, *подъ-, *съ- переважно перед збігом приголосних, де перший – [й], часом перед одиничним приголосним: *odyjšli* (Maksymiuk, 2022: 201), *odychôdne* (Maksymiuk, 2022: 24), *pudyjdu* (Maksymiuk, 2022: 201), *pudyjšov* (Maksymiuk, 2022: 23), *pudychodili* (Maksymiuk, 2022: 139), *zyjdytsie* (Maksymiuk, 2022: 8), *zyjšovsie* (Maksymiuk, 2022: 223), *zychodilisie* (Maksymiuk, 2022: 247), а також як епентеза після префікса *роз-, де не було зредукованого, перед початковим приголосним кореня: *rozyjdutsie* (Maksymiuk, 2022: 106), *rozyjšłasie* (Maksymiuk, 2022: 223).

Рефлексія давнього *е в новозакритих складах у говірках поліського ареалу, зокрема й у підляських, залежить від наголосу та від якості колишнього зредукованого в наступному складі.

Якщо в наступному складі занепав зредукований заднього ряду, то рефлекс наголошеного *е в новозакритому складі – той самий дифтонг, що й на місці *о; більшість передньоязикових приголосних перед ним зберегла історичну м'якість: *ziôłkami* (Maksymiuk, 2022: 8), *pelônkoju* (Maksymiuk, 2022: 129), *zdalôk* (Maksymiuk, 2022: 129), *tiôłku* (Maksymiuk, 2022: 24), *lôh* (Maksymiuk, 2022: 171), *zalôh* (Maksymiuk, 2022: 14), *zavolôk* (Maksymiuk, 2022: 27), *niôs* (Maksymiuk, 2022: 240), *doniôs* (Maksymiuk, 2022: 38), *poniôs* (Maksymiuk, 2022: 38), *vtiôk* (Maksymiuk, 2022: 91), *utiôk* (Maksymiuk, 2022: 152), *merciôv* (Maksymiuk, 2022: 8), *od holubciôv* (Maksymiuk, 2022: 75), але вибрант та шиплячі зазнали депалаталізації: *nahrôb* (Maksymiuk, 2022: 41), *berôzki* (Maksymiuk, 2022: 41), *berôzkami* (Maksymiuk, 2022: 89), *žônka* (Maksymiuk, 2022: 20), *žônki* (Maksymiuk, 2022: 8), *žônku* (Maksymiuk, 2022: 27), *odvečôrkom* (Maksymiuk, 2022: 103), *nadvečôrka* (Maksymiuk, 2022: 68), *pečônku* (Maksymiuk, 2022: 229), *na pryčôpku* (Maksymiuk, 2022: 20); м'якість же губних у процесі їх ствердіння розвинулася в додаткову артикуляцію – [й]: *rovjôz* (Maksymiuk, 2022: 27), *pruvjôz* (Maksymiuk, 2022: 34), *pudovjôz* (Maksymiuk, 2022: 102), *vujôv* (Maksymiuk, 2022: 62), *pruvjôv* (Maksymiuk, 2022: 89), *odovjôv* (Maksymiuk, 2022: 150). Той самий рефлекс, очевидно, через дію аналогії з'явився у формах чоловічого роду дієслів минулого часу *zaprôh* (Maksymiuk, 2022: 39), *rozprôh* (Maksymiuk, 2022: 36), *zatrôssie* (Maksymiuk, 2022: 39); формах давального та місцевого відмінків займенників на зразок *zдалisie jôj* (Maksymiuk, 2022: 10), *pry jôm* (Maksymiuk, 2022: 15), *vo vsiôm* (Maksymiuk, 2022: 11), *po svojôm seliê* (Maksymiuk, 2022: 41), *po tojôj smerti* (Maksymiuk, 2022: 16), *ob čôm* (Maksymiuk, 2022: 40), *ob*

čômś (Maksymiuk, 2022: 134). Лише в іменнику *tiotka* (Maksymiuk, 2022: 181) позначено монофтонгічний [’o]-рефлекс давнього наголошеного **e*.

Перед складом із колишнім зредукованим переднього ряду маніфестовано інший рефлекс наголошеного **e*. Авторка позначила його графемою *ê*; у додатку «*Jak czytamy alfabet podlaski*» потрактувала її як дифтонг, який «*czytamy zaczynając od y i szybko przechodząc do e*», очевидно, [ie]: *šêst’* (Maksymiuk, 2022: 69).

Залежність рефлексії **e* від якості колишнього зредукованого в наступному складі відображено й у ненаголошених новозакритих складах. Якщо далі занепав **ъ*, то представлено монофтонг [y]: *pelunki* (Maksymiuk, 2022: 128), *navylut* (Maksymiuk, 2022: 199), *večur* (Maksymiuk, 2022: 89), *na večurkach* (Maksymiuk, 2022: 50), *jaščurka* (Maksymiuk, 2022: 95), зокрема і в іменниковій флексії *-*евъ* родового відмінка множини: *miêseciuv* (Maksymiuk, 2022: 16), *ukrajinciuv* (Maksymiuk, 2022: 209), *do tanciuv* (Maksymiuk, 2022: 100), *od korovajuv* (Maksymiuk, 2022: 75). Цей самий рефлекс, очевидно, через дію аналогії з’явився на місці ненаголошеного **e* й у флексіях *-*емь*, *-*eu* місцевого відмінка прикметників та співвідносних із ними займенників: *na sinium nebi* (Maksymiuk, 2022: 32), *v našuj chati* (Maksymiuk, 2022: 88). Проте в інших випадках, якщо в наступному складі занепав **ъ*, представлено монофтонг [e]: *kameń* (Maksymiuk, 2022: 10), *oseń* (Maksymiuk, 2022: 28), *šestioch* (Maksymiuk, 2022: 138), рідше – [и]: *šysnadcet’* (Maksymiuk, 2022: 26).

Рефлексія давнього **ě* в поліських говірках, зокрема й у підляських, залежить від наголосу, а частково також від характеру попереднього приголосного. У наголошеній позиції після губних, середньоязикового, більшості передньоязикових консонантів відповідно до **ě* позначено диграф *iê*; у додатку «*Jak czytamy alfabet podlaski*» Галина Максимюк потрактувала його як дифтонг, який «*czytamy zaczynając od i i szybko przechodząc do e*», очевидно, [ie]: *zliêplanymi* (Maksymiuk, 2022: 7), *liêt, u liêsi, siênom, pospiêli, sviêčku, susiêdam* (Maksymiuk, 2022: 8), *prybiêhli* (Maksymiuk, 2022: 8), *miêru* (Maksymiuk, 2022: 8), *pojiêde, diêti* (Maksymiuk, 2022: 9), *biêh, hlediêta, obiêd* (Maksymiuk, 2022: 10), *viêtior* (Maksymiuk, 2022: 37), *jiêdło* (Maksymiuk, 2022: 12), *vbiêhła, pobiêhła* (Maksymiuk, 2022: 15), *sidiêli* (Maksymiuk, 2022: 15), *na zmiênu* (Maksymiuk, 2022: 15), *čołoviêkom* (Maksymiuk, 2022: 16), *ciêły sviêt* (Maksymiuk, 2022: 21), *miêseciuv* (Maksymiuk, 2022: 16), *medviêd’* (Maksymiuk, 2022: 19), *chliêba* (Maksymiuk, 2022: 19), *piêsnia* (Maksymiuk, 2022: 19), *vertiêlasie*

(Maksymiuk, 2022: 19), *viêdaju* (Maksymiuk, 2022: 19), *obiêdnia* (Maksymiuk, 2022: 21), *vesiêle* (Maksymiuk, 2022: 23), *pojiêchali do Biêłska* (Maksymiuk, 2022: 59), *od powiêtra* (Maksymiuk, 2022: 61), зокрема й у відповідних іменникових флексіях: *na ščociê* (Maksymiuk, 2022: 47), *po ruciê* (Maksymiuk, 2022: 12), *na hołoviê* (Maksymiuk, 2022: 7), *u seliê* (Maksymiuk, 2022: 8), *nastupny dniê* (Maksymiuk, 2022: 10), *v prostyniê* (Maksymiuk, 2022: 8) та под. Натомість після вібранта й шиплячих на місці наголошеного *ě використано графему *ê*, що в додатку «Jak czytamy alfabet podlaski» потрактована як дифтонг, який «czytamy zaczynając od y i szybko przechodząc do e», очевидно, [иє]: *starêjšy* (Maksymiuk, 2022: 10), *najstarêjša* (Maksymiuk, 2022: 10), *potrêbny* (Maksymiuk, 2022: 12), *rêč* (Maksymiuk, 2022: 16), *pohrêtisie* (Maksymiuk, 2022: 36), *krêpki* (Maksymiuk, 2022: 37), *hrêv* (Maksymiuk, 2022: 39), *ustrêtivšysie* (Maksymiuk, 2022: 41), *horêła, zdurêła* (Maksymiuk, 2022: 42), *odrêzała, odohrêła* (Maksymiuk, 2022: 55), *hrêch* (Maksymiuk, 2022: 56), *odohrêlasie* (Maksymiuk, 2022: 63), *zachvorêv* (Maksymiuk, 2022: 64), *zrêdka* (Maksymiuk, 2022: 98), *horêłki* (Maksymiuk, 2022: 104), *hrêłasie* (Maksymiuk, 2022: 123), зокрема й у відповідних іменникових флексіях: *unočê* (Maksymiuk, 2022: 37), *v dušê* (Maksymiuk, 2022: 34), *z siêtoji porê* (Maksymiuk, 2022: 50), *try sestrê* (Maksymiuk, 2022: 22), у дієслівних закінченнях 2 особи множини наказового способу: *zaberête* (Maksymiuk, 2022: 126), *rozkažête* (Maksymiuk, 2022: 85) та под. Інші рефлексі наголошеного *ě – монофтонгічні [i], [’e] – представлено тільки одиничними прикладами: *kolina* (Maksymiuk, 2022: 8), *leki* (Maksymiuk, 2022: 234).

На місці *ě в ненаголошеній позиції після губних та більшості передньоязикових позначено монофтонг [i]: *spodivavsie, spodivalasie* (Maksymiuk, 2022: 10), *bidy* (Maksymiuk, 2022: 11), *zvinčalisie* (Maksymiuk, 2022: 13), *linivy* (Maksymiuk, 2022: 13), *sinokosu* (Maksymiuk, 2022: 13), *bihu* (Maksymiuk, 2022: 15), *simja* (Maksymiuk, 2022: 16), *vtikaješ* (Maksymiuk, 2022: 27), *u tiniovi* (Maksymiuk, 2022: 31), *cvila* (Maksymiuk, 2022: 32), *rozcvila* (Maksymiuk, 2022: 35), *pociłovav* (Maksymiuk, 2022: 23), *zapovid’* (Maksymiuk, 2022: 26), *pudbihav* (Maksymiuk, 2022: 39), *zlodij* (Maksymiuk, 2022: 40), *pôdbihom* (Maksymiuk, 2022: 61), зокрема і в закінченнях місцевого відмінка іменників: *na samum diêli* (Maksymiuk, 2022: 16), *na nebi* (Maksymiuk, 2022: 32), *po dorozi* (Maksymiuk, 2022: 35), натомість після вібранта – [и]: *narykati* (Maksymiuk, 2022: 23), *ne narykaj* (Maksymiuk, 2022: 52), *podrymała* (Maksymiuk, 2022: 26), *zohryšyli*

(Maksymiuk, 2022: 37), *v kotory* (Maksymiuk, 2022: 26). Значно меншу частотність виявлено за монофтонгом [e] (після бокового плавного – [ʼe]): *onemiêla* (Maksymiuk, 2022: 169), *do spovedi* (Maksymiuk, 2022: 227), *kulešu, v kulešovi* (Maksymiuk, 2022: 240), *na zelezniakovi* (Maksymiuk, 2022: 8). Перед складом з [a] трапляється рефлекс [ʼa], правда, лише в словоформах *siadali* (Maksymiuk, 2022: 9), *prysiadav* (Maksymiuk, 2022: 10), *siadaj* (Maksymiuk, 2022: 246), де може бути й результат аналогії до *сяду, присяду*.

Голосний [e] на місці *ě представлено й у випадках *snedanie* (Maksymiuk, 2022: 101), *pry snedani* (Maksymiuk, 2022: 59), де однозначно визначити місце наголосу складно.

Авторка зафіксувала також специфіку рефлексії давніх *i, *у в підляських говірках; ареал більшості явищ охоплює й інші північноукраїнські діалекти, зокрема середньо- і східнополіський. Зокрема, після губних та більшості передньоязикових відповідно до *i представлено [i]: *Dmitior, vmiraj, zavelika, byli, vołosami, chlipania* (Maksymiuk, 2022: 7), *kašlati, schvatila, natirali, zavivali, zbiti, vpravitisie, zimnicia, zapalila, nakazati, poproščatisie* (Maksymiuk, 2022: 8), *krestilisie* (Maksymiuk, 2022: 9), *robiti, divilasie, sirotami ostalisie, odčynilisie* (Maksymiuk, 2022: 10), *vdovicia* (Maksymiuk, 2022: 10), *minuv* (Maksymiuk, 2022: 12), *potohati* (Maksymiuk, 2022: 12), *odin* (Maksymiuk, 2022: 12), *pokrasili* (Maksymiuk, 2022: 14), *divilasie* (Maksymiuk, 2022: 20), *pisati* (Maksymiuk, 2022: 22) та ін. Водночас після вібранта й шиплячих на місці *i подано графему у, якою, очевидно, позначено новий [и] як результат зближення давніх *у, *i: *pryjti* (Maksymiuk, 2022: 33), *prychoditi* (Maksymiuk, 2022: 9), *prychodiv* (Maksymiuk, 2022: 12), *Chrystina, dohovorylasie, pryjšli, prypratala* (Maksymiuk, 2022: 8), *prydatisie, prypala* (Maksymiuk, 2022: 10), *prychilila* (Maksymiuk, 2022: 10), *poprybirati* (Maksymiuk, 2022: 10), *štyry* (Maksymiuk, 2022: 12), *kryvo* (Maksymiuk, 2022: 20), *svarylasie* (Maksymiuk, 2022: 20), *pryhladavsie* (Maksymiuk, 2022: 20), *zahovoryti* (Maksymiuk, 2022: 21), *žyti* (Maksymiuk, 2022: 13), *čytati* (Maksymiuk, 2022: 22), *odčynilisie* (Maksymiuk, 2022: 10), *na životovi* (Maksymiuk, 2022: 121), *położyli* (Maksymiuk, 2022: 189), *prožyli* (Maksymiuk, 2022: 43), *ojčym* (Maksymiuk, 2022: 22), *bačyti* (Maksymiuk, 2022: 104), *čysty* (Maksymiuk, 2022: 9), *zohryšyli* (Maksymiuk, 2022: 37), *šykovala* (Maksymiuk, 2022: 10) та под.

Ту саму графему у (очевидно, новий [и]) застосовано й на місці *у після більшості приголосних, за винятком фарингального і

задньоязикових, після яких послідовно подано *i* ([i]), що відображає виразну фонетичну особливість північноукраїнського ареалу: *na mohil'kach* (Maksymiuk, 2022: 42), *u mohili* (Maksymiuk, 2022: 69), *kisłym* (Maksymiuk, 2022: 99), *vykinuti* (Maksymiuk, 2022: 52), *kidatisie* (Maksymiuk, 2022: 8), *kinuvsie* (Maksymiuk, 2022: 66), *skinuła* (Maksymiuk, 2022: 9), *skinuv* (Maksymiuk, 2022: 14), *kinuv* (Maksymiuk, 2022: 35), *pokinuv* (Maksymiuk, 2022: 40), *dokinut* (Maksymiuk, 2022: 24), *pokine* (Maksymiuk, 2022: 27), *prychiliła* (Maksymiuk, 2022: 10), *odchiliła* (Maksymiuk, 2022: 39), *nachililasie* (Maksymiuk, 2022: 67), *pochitala* (Maksymiuk, 2022: 15), *kivnuła* (Maksymiuk, 2022: 39), *chitruje* (Maksymiuk, 2022: 26), *roki* (Maksymiuk, 2022: 10), *bat'ki* (Maksymiuk, 2022: 21), *nohi* (Maksymiuk, 2022: 22), *ščoki* (Maksymiuk, 2022: 23), *vnuki* (Maksymiuk, 2022: 31), *ni chmarki* (Maksymiuk, 2022: 32), *horščki* (Maksymiuk, 2022: 33), *zmorščki* (Maksymiuk, 2022: 11), *samohônki* (Maksymiuk, 2022: 34), *druhi deń* (Maksymiuk, 2022: 26), *dovhim i uzkim ostryjom* (Maksymiuk, 2022: 37), *z takim* (Maksymiuk, 2022: 16) та ін.

Водночас авторка вказує графему *y* (фонетично, очевидно, так само новий [и]) на місці давнього *у в словоформах дієслова **быти* з **byti*: *byli* (Maksymiuk, 2022: 7), *było* (Maksymiuk, 2022: 8), *był* (Maksymiuk, 2022: 9) та под. У випадках *vdyryti* (Maksymiuk, 2022: 62), *vdyryv* (Maksymiuk, 2022: 240), *udyryv* (Maksymiuk, 2022: 189) голосний кореневої морфеми, очевидно, теж продовжує давній *у, що з'явився на ступені подовженої редукції в корені *-*dъriti* – *-*dyrati* / *-*dyr'ati* 'бити, вдарятися' (Słownik prasłowiański, 1984: 104).

Дифтонг [iɛ] (диграф *iê*) на місці *i у випадках *naliêti*, *naliêtymi* (Maksymiuk, 2022: 61), *naliêv* (Maksymiuk, 2022: 104) з'явився, можливо, за аналогією до відповідного наголошеного рефлексу *ě; щоправда, тут не можна виключати зв'язку з формою теперішнього часу **lějq* дієслова **lъjati* (Етимологічний словник, 1989: 247), тобто вияву давнього, ще праслов'янського, чергування голосних.

Галина Максимюк виразними прикладами показує специфіку рефлексії в підляському ареалі носових голосних. На місці давнього ненаголошеного *ę, за свідченнями авторки, у підляському ареалі, як і в більшості поліських говірок, представлено переважно [e], після плавного бокового – [ʼe]: *devetioro* (Maksymiuk, 2022: 86), *deset'* (Maksymiuk, 2022: 8), *desetioch* (Maksymiuk, 2022: 138), *desetiliêtnioho* (Maksymiuk, 2022: 162), *petnadcet'* (Maksymiuk, 2022:

92), *petnadcetoho* (Maksymiuk, 2022: 237), *vusimnadcet'* (Maksymiuk, 2022: 100), *štyrnadcet'* (Maksymiuk, 2022: 12), *šysnadcet'*, *odinadcet'* (Maksymiuk, 2022: 26), *dvanadcet'* (Maksymiuk, 2022: 8), *dvadcet'* (Maksymiuk, 2022: 38), *trydcet'* (Maksymiuk, 2022: 10), *tresła* (Maksymiuk, 2022: 8), *zatreslisie* (Maksymiuk, 2022: 63), *zaprehati* (Maksymiuk, 2022: 126), *zaprehli* (Maksymiuk, 2022: 15), *zaprehła* (Maksymiuk, 2022: 65), *pamet'* (Maksymiuk, 2022: 248), *pametioju* (Maksymiuk, 2022: 86), *pometala* (Maksymiuk, 2022: 10), *pometav* (Maksymiuk, 2022: 10), *spometav* (Maksymiuk, 2022: 156), *zapometaj* (Maksymiuk, 2022: 17), *opometavsie* (Maksymiuk, 2022: 38), *opomenutisie* (Maksymiuk, 2022: 123), *pryvezav* (Maksymiuk, 2022: 23), *zavezala*, *obvezala* (Maksymiuk, 2022: 121), *obvezalasie* (Maksymiuk, 2022: 129), *miêseć* (Maksymiuk, 2022: 43), *miêseciuv* (Maksymiuk, 2022: 16), *miêseciach* (Maksymiuk, 2022: 124), *pry kołodeci* (Maksymiuk, 2022: 103), *z kołodecia* (Maksymiuk, 2022: 134), *hlediêła* (Maksymiuk, 2022: 10), *hledi* (Maksymiuk, 2022: 24), зокрема й у структурі постфікса зворотних дієслів: *ostanusie*, *peresunulasie* (Maksymiuk, 2022: 7), *dohovorylasie*, *vpravitisie*, *kidatisie*, *naprutivsie*, *molitisie*, *poproščatisie*, *zyjdytsie* (Maksymiuk, 2022: 8), *krestilisie* (Maksymiuk, 2022: 9), *odčynilisie* (Maksymiuk, 2022: 10). У словоформах *tiohała* (Maksymiuk, 2022: 48), *tiohatisie* (Maksymiuk, 2022: 66) натомість маніфестовано лабіалізований вияв *ɛ – [’o]. У варіантах же *zaveže* (Maksymiuk, 2022: 35), *zavezanyimi* (Maksymiuk, 2022: 47), *rozvezuju* (Maksymiuk, 2022: 248), *svečanoju* (Maksymiuk, 2022: 123), *ohlediła* (Maksymiuk, 2022: 245) [e], ймовірно, на місці наголошеного *ɛ; очевидно, тут відображено тенденцію до вирівнювання звукового складу кореневих морфем.

Давній *q без винятків представлено голосним [y], зокрема й у структурах *zamuž* (Maksymiuk, 2022: 11), *zamužom* (Maksymiuk, 2022: 66), *nezamužnia* (Maksymiuk, 2022: 165), *hłuboko* (Maksymiuk, 2022: 15), пор. корінь *głqb-, паралельний до *glyb- (*Етимологічний словник*, 1982: 523).

Розвиток давніх сполучень голосних із плавними сонорними, за свідченнями Галини Максимюк, у підляських говірках не виявляє виразної специфіки порівняно з рештою поліського ареалу. Послідовно маніфестовано повноголосся: *vołosy* (Maksymiuk, 2022: 103), *hołovoju* (Maksymiuk, 2022: 80), *hołodny* (Maksymiuk, 2022: 81), *pered* (Maksymiuk, 2022: 51), *mołodyje* (Maksymiuk, 2022: 102), *čerez* (Maksymiuk, 2022: 128), *voročatisie* (Maksymiuk, 2022: 128), *perevažno*

(Maksymiuk, 2022: 138), *hołos* (Maksymiuk, 2022: 152), а випадки на зразок *pliên* (Maksymiuk, 2022: 64), *nahraditi* (Maksymiuk, 2022: 116), *zdrovja* (Maksymiuk, 2022: 126) – чужомовні запозичення, як і варіанти з початковим *pa-* замість **po-*: *razny* (Maksymiuk, 2022: 127), *raznych* (Maksymiuk, 2022: 105).

У словоформах *jabŷko* (Maksymiuk, 2022: 28), *chryščona* (Maksymiuk, 2022: 59) відображено історично закономірну рефлексію ненаголошених звукосполучень **ль*, **ръ* як [ли], [ри]. Без сумніву, вплив польської фонетичної системи зумовив оформлення варіантів *ščêro* (Maksymiuk, 2022: 112), пор. *szczery* ‘ширий’; *šêrŷu*, *pošêrŷaj* (Maksymiuk, 2022: 245), пор. *szerz* ‘шир, ширина’; *sokiêroju* (Maksymiuk, 2022: 66), пор. *siekiera*; *vjadomo* (Maksymiuk, 2022: 102), пор. *wiadomo*; *całkom* (Maksymiuk, 2022: 197), пор. *całkiem*; *blask* (Maksymiuk, 2022: 36), пор. *blask* (Maksymiuk, 2022: 36); *kilka* (Maksymiuk, 2022: 39), *kilkoch* (Maksymiuk, 2022: 80), пор. *kilka* ‘декілька’.

Передано також деякі виразні особливості реалізації сучасних голосних, наприклад, чітку тенденцію до лабіалізації [e] > [o] після передньоязикових, більшість із яких зберігає м’яку вимову, перед історично твердим приголосним: *viêtior* (Maksymiuk, 2022: 235), *žadion* (Maksymiuk, 2022: 183), *kotioł* (Maksymiuk, 2022: 95), *šalony* (Maksymiuk, 2022: 161), *vesioły* (Maksymiuk, 2022: 45), *vesioło* (Maksymiuk, 2022: 98), *zelonych* (Maksymiuk, 2022: 184), *zelonum* (Maksymiuk, 2022: 56), *lohki* (Maksymiuk, 2022: 112), *nelohko* (Maksymiuk, 2022: 86), *lohko* (Maksymiuk, 2022: 87), *lokš* (Maksymiuk, 2022: 11), *z polohkoju* (Maksymiuk, 2022: 31), *do lohkich* (Maksymiuk, 2022: 231), *sioło* (Maksymiuk, 2022: 20), *z siola* (Maksymiuk, 2022: 9), *budionny* (Maksymiuk, 2022: 26), *para dion* (Maksymiuk, 2022: 28), *šestioro* (Maksymiuk, 2022: 29), *pjatoro* (Maksymiuk, 2022: 232), *zadowolony* (Maksymiuk, 2022: 244); у цій позиції попередні вібрант і шиплячі зазнали ствердіння: *berozoju* (Maksymiuk, 2022: 133), *tačocha* (Maksymiuk, 2022: 45), *chryščona* (Maksymiuk, 2022: 59), *rozščodryłasie* (Maksymiuk, 2022: 100), *peropłačony* (Maksymiuk, 2022: 171). Заступлення [e] > [o] зафіксовано також у кінці слова у займеннику *vsio* (Maksymiuk, 2022: 8), *usio* (Maksymiuk, 2022: 54) та в похідних на зразок *vsiorôtno* (Maksymiuk, 2022: 173) і в кількох випадках перед м’яким приголосним, але як результат вирівнювання звукового складу основ споріднених слів: *vesioleńka* (Maksymiuk, 2022: 98), бо *vesioły*, *tveroziêv* (Maksymiuk, 2022: 139), бо *tverozy*.

Ареал цих явищ охоплює й інші північноукраїнські говірки. Натомість не зазнав лабіалізації [e] після шиплячого перед історично твердим приголосним у словоформах іменника **вечерьь*: *večera* (Maksymiuk, 2022: 12), *večerom* (Maksymiuk, 2022: 8).

Збережено чітку (без більшого огублення й підвищення артикуляції) вимову ненаголошеного [o] в дієслівному суфіксі **-ова-*: *šykovala* (Maksymiuk, 2022: 10), *šykovalisie* (Maksymiuk, 2022: 87), *interesovavsie*, *popilnovala* (Maksymiuk, 2022: 11), *poplanovati*, *perezimovali* (Maksymiuk, 2022: 11), *parubkovati*, *škodovala* (Maksymiuk, 2022: 12), *tolkovala* (Maksymiuk, 2022: 59), *hospodarovav* (Maksymiuk, 2022: 64), *hospodarovati* (Maksymiuk, 2022: 48), *slabovala* (Maksymiuk, 2022: 72), *brakovalo* (Maksymiuk, 2022: 72), *vratovati* (Maksymiuk, 2022: 168), *skirovav* (Maksymiuk, 2022: 205), *koladovanie* (Maksymiuk, 2022: 102); прикметниковому **-оват-*: *strašnovaty* (Maksymiuk, 2022: 103), *mnuhovato* (Maksymiuk, 2022: 156), *dalekovato* (Maksymiuk, 2022: 100). Кореневий вокалізм у словоформі *ogłoch* (Maksymiuk, 2022: 68), очевидно, відображає зв'язок із **glъхnŏti* (Етимологічний словник, 1982: 530), а не позиційну зміну сучасного голосного. Посилення ж лабіалізації в ненаголошеній позиції [o] > [y] позначено лише у випадках *volus* (Maksymiuk, 2022: 168), *burdoveňki* (Maksymiuk, 2022: 169), натомість в *očomavsie* 'проснувся, прийшов до тями' (Maksymiuk, 2022: 67), яке, очевидно, за походженням пов'язане з *чума*, – протилежний процес [y] > [o].

Не зазнав модифікацій ненаголошений [o] перед складом із наголошеним [a] в словоформах *romohati* (Maksymiuk, 2022: 12), *romohali* (Maksymiuk, 2022: 10), *romohav* (Maksymiuk, 2022: 28), *namohavsie* (Maksymiuk, 2022: 69), *horačkoju* (Maksymiuk, 2022: 7), *horački* (Maksymiuk, 2022: 113), *horačku* (Maksymiuk, 2022: 7), *horačo* (Maksymiuk, 2022: 85), *cholavami* (Maksymiuk, 2022: 21), *bohaty* (Maksymiuk, 2022: 51), *bohatoho* (Maksymiuk, 2022: 24), *najbohatšy* (Maksymiuk, 2022: 24), *bohactvom* (Maksymiuk, 2022: 52), *rozbohatiév* (Maksymiuk, 2022: 87), але результат регресивної дистантної асиміляції голосних зауважено в словоформі *zarablaju* (Maksymiuk, 2022: 147). Структура лексеми *chaboru* 'хабарі' (Maksymiuk, 2022: 87), очевидно, ілюструє просто інший варіант адаптації запозиченого слова до фонетичної системи говірки, як і діалектне польське *chabor* / *chabar* (Етимологічний словник, 2012: 146).

Лише одиничними випадками ілюстровано підвищення і звуження артикуляції ненаголошених голосних: у словоформах *jijêc* (Maksymiuk, 2022: 52), *jiječni* (Maksymiuk, 2022: 68), *jiječniu* (Maksymiuk, 2022: 101) – [a] > [i] в позиції після [й]; у *čyrvoniêje* (Maksymiuk, 2022: 97) – [e] > [и].

Наукова новизна

Визначено склад, ступінь представлення в художніх текстах Галини Максимюк місцевих явищ на рівні вокалізму; систематизовано й прокоментовано їх із погляду походження. Установлено характер зв'язку мови письменниці з її рідним говірковим середовищем. Численний фактичний матеріал дав змогу осмислити статус підляських говірок як органічної, хоч і окраїнної, архаїчної, частини північноукраїнського ареалу.

Висновки

Проведений аналіз переконливо засвідчив органічний зв'язок художньої мови Галини Максимюк із підляською говіркою. Авторка приєдналася до вже відомих у слов'янському світі, зокрема в україністиці, експериментів зі створення «олітературеного» діалекту, тобто такого художнього тексту, який цілком орієнтований на говіркове мовлення. Її твори так точно відображають усі нюанси підляського вокалізму, що можуть бути визнані цінними й перспективними діалектографічними джерелами. Виникають, щоправда, сумніви у кваліфікації створеного локального літературно-мовного стандарту як окремої східнослов'янської мови.

Більшість відзначених фонетичних явищ має відповідники в інших поліських ареалах, як-от: дифтонгічна рефлексія *o, *e, *ě в наголошених новозакритих складах, та монофтонгічна (але відмінна від [i]) – в ненаголошених новозакритих; розвиток *i в [i] після губних та багатьох передньоязикових, але в новий [и] – після вібранта й шиплячих; рефлексія *u в [i] після задньоязикових та фарингального, але в новий [и] – після решти приголосних; заступлення *ę > [e] в ненаголошеній позиції; рефлексія ненаголошених сполучень плавних сонорних зі зредукованими в [ли], [ри]; лабіалізація [e] > [o] після передньоязикових, більшість із яких, крім вібранта і шиплячих, зберігає м'яку вимову, перед історично твердим приголосним; чітка вимова ненаголошеного [o] в дієслівному суфіксі *-ова- та прикметниковому *-оват-; збереження ненаголошеного [o] перед складом із наголошеним [a]; підвищення і звуження артикуляції [a] > [i] в позиції без наголосу після [й] та ін.

Наголошений вокалізм на Підляшші – восьмифонемний, ненаголошений – шестифонемний; подібний склад наголошеного вокалізму мають деякі інші північноукраїнські говірки, найпослідовніше – так само окраїнні східнополіські. Усе це свідчить про те, що за специфікою системи вокалізму Підляшшя – органічна, хоч і окраїнна, частина північноукраїнського ареалу, яка в умовах ізолюваності від решти українського мовного простору зберегла архаїчні фонетичні явища або проміжні ланки в розвитку українських звукових процесів.

Варто зауважити також, що деякі вказані риси вокалізму представлені й у південно-західних діалектах білоруської мови, зокрема дифтонги [yo], [je] на місці наголошених *o, *e та *ě; [i] на місці *i, а також замість *u після задньоязикових. Водночас у підляському ареалі цілком відсутні такі релевантні явища вокалізму білоруських південно-західних діалектів, як недисимілятивне «акання» та «якання».

Отже, так звана підляська мова («*podlaśka mowa*») – це не окрема східнослов'янська мова, а спроба створити локальний літературно-мовний стандарт (літературну мікромову) на основі підляської говірки, яка за фактами системи вокалізму виявляє виразні ознаки належності до північного наріччя української мови.

Перспективи дослідження – в простеженні специфіки відображення явищ консонантизму, словозміни, синтаксису, а також лексичного рівня.

Література

- Słownik prasłowiański* (1984). T. V / pod red. F. Sławskiego. Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk; Łódź: PAN.
 Maksymiuk, H. (2022). *Słowa na wiêtrovi*. Białystok: Struha Editions.
Етимологічний словник української мови (1982). Т. 1. Київ: Наукова думка.
Етимологічний словник української мови (1989). Т. 3. Київ: Наукова думка.
Етимологічний словник української мови (2012). Т. 6. Київ: Наукова думка.

References

- Słownik prasłowiański* (1984). T. V / pod red. F. Sławskiego. Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk; Łódź: PAN (in Polish).
 Maksymiuk, H. (2022). *Słowa na wiêtrovi* [Words in the wind]. Białystok: Struha Editions (in Podlachian dialect).
Etymolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy [Etymological dictionary of the Ukrainian language] (1982). T. 1. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).
Etymolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy [Etymological dictionary of the Ukrainian language] (1989). T. 3. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).
Etymolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy [Etymological dictionary of the Ukrainian language] (2012). T. 6. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).

Yurii Hromyk, Andrii Yavorskyi. The Podlachian Language or a Northern Ukrainian Dialect: Vocalism (Based on the Book by Halyna Maksymiuk “Słowa na viêtrovi”).

The relevance of the research topic lies in the need to understand and evaluate the project of a Podlachian literary microlanguage.

The research material is the prose book by Halyna Maksymiuk “Słowa na viêtrovi” (2022). The author has noted that the texts are written in the Podlachian language, and are composed with special graphics based on the letters of the Polish alphabet; graphemes *č, š, ž, ô, ê* are added to them.

The **purpose** of the research is to examine the status of the Podlachian literary microlanguage using Halyna Maksymiuk’s book as a case study.

The analysis of the factual material has been conducted from a synchronic perspective using the linguistic description method, which employs techniques of external and internal interpretation. The techniques of internal and external reconstruction were also partially used.

The Podlachian phenomena in the vocal system have been identified, systematized, and commented on from an etymological perspective. The status of the Podlachian dialects as part of the Northern Ukrainian linguistic area has been examined.

Halyna Maksymiuk has created a literary text that is entirely oriented towards dialectal speech. Her works reproduce the features of Podlachian vocalism so precisely that they can be considered valuable and promising dialectological sources. At the same time, the qualification of this local linguistic standard as a separate East Slavic language is questionable.

Most of the noted phonetic phenomena have counterparts in other Polissian areas. The stressed vocalism in Podlachia includes 8 phonemes, while unstressed vocalism includes 6. A similar composition of stressed vocalism is found in some other Northern Ukrainian dialects, particularly the Eastern Polissian ones. Based on the specifics of its vocalism system, Podlachia is an organic part of the Northern Ukrainian dialectal area. Due to its isolation from the rest of the Ukrainian linguistic space, it has preserved archaic phonetic phenomena or transitional stages in the development of Ukrainian sound processes.

Therefore, the Podlachian language (“*pudłaśka mova*”) is not a separate East Slavic language but an attempt to create a local linguistic standard (a Slavic microlanguage) based on the Podlachian dialect, which, according to its vocalism system, belongs to the Northern dialects of the Ukrainian language.

Key words: microlanguage, literary language, Podlachia, Podlachian language, Podlachian dialect, Northern Ukrainian dialect, vocalism.

Громик Юрій Васильович – кандидат філологічних наук, професор кафедри української мови та лінгводидактики, проректор Волинського національного університету імені Лесі Українки, <https://orcid.org/0000-0002-8753-3357>; gromyk.jurij@vnu.edu.ua

Яворський Андрій Юрійович – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та лінгводидактики Волинського національного університету імені Лесі Українки, <https://orcid.org/0000-0002-6244-7380>; javorskyi.andrii@vnu.edu.ua